

Hoe gaan de LOP's aan de slag rond anderstalige nieuwkomers?

Studiedag AgODi - 29/4/2016 in VAC Hasselt

Verslag van de werkwinkel met een praktijkvoorbeeld van de aanpak vanuit een lokaal bestuur – Onderwijscentrum Brussel

Samenwerking in het belang van anderstalige nieuwkomers

Door Goele Mahieu en Sofie Ghesquiere

Goele en Sofie zijn beiden onderwijsondersteuners bij het [Onderwijscentrum Brussel](#). Zij zijn daarbij ook medewerker aan het Platform 'Brede School Brussel'. Inhoudelijk zijn zij sterk bezig met taal, ouderbetrokkenheid en... anderstalige nieuwkomers.

Onderwijscentrum Brussel (OCB) en Anderstalige Nieuwkomers (AN)?

Onderwijscentrum Brussel wil de kansen vergroten van alle leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs in de 19 gemeenten van Brussel Hoofdstedelijk Gewest. Daarnaast zijn zij ook een ondersteunings- en expertisecentrum dat inzet op vorming, intervisie, materialen en een vakantieaanbod. Er is onder andere een werking specifiek rond Anderstalige Nieuwkomers. Zo heeft het Onderwijscentrum Brussel een Handreiking Anderstalige Nieuwkomers ontwikkeld i.s.m. Brusselse leerkrachten. Deze bundel of [handreiking](#) is er voor leraren en teams die zorg willen dragen voor anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs. Het is opgevat als een groeiboek dat je kan downloaden via de website. Op termijn wordt dit uitgegeven.

1

Opvang van AN in het Brussels Nederlandstalig Onderwijs

[De cijfers over onthaalonderwijs van AgODi](#) leren ons dat er ook in Brussel een sterke toename is van zowel het aantal AN als van het aantal scholen dat onthaalonderwijs inricht in basisonderwijs en in secundair onderwijs. Voor het basisonderwijs zijn deze cijfers altijd een onderschatting van de realiteit. Ze bevatten alleen het aantal AN waarvoor scholen aanvullende lestijden hebben aangevraagd.

In Brussel is 26.1% van deze leerlingen is niet vergezeld door een ouder. Bij AN zijn ook kinderen zonder wettig verblijf. De toekomstige impact van het aantal AN in Brussel is nog onvoorspelbaar. In het tweetalig gewest Brussel beslissen ouders zelf of ze hun kind naar het Nederlandstalig of Franstalig onderwijs sturen. Dat maakt de situatie daar extra complex. Ook voor toeliders.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er dit schooljaar 19 basisscholen en 4 secundaire scholen die onthaalonderwijs inrichten. Deze scholen zijn verspreid over het hele gewest. Er zijn grote verschillen tussen scholen in ervaring en expertise rond AN.

De top 5 van de instroomlanden in Brussel komt momenteel overeen met de top vijf van de erkenningslanden. De grootste groepen komen uit Irak, Afghanistan en Syrië, gevolgd door Somalië en Guinée/Rusland. 70% van de asielzoekers uit de top 5-landen krijgen een erkenning.

AN in Brussel verblijven in diverse soorten opvangplaatsen. De verblijfplaats van AN heeft invloed op de samenwerking met ouders van AN. Voor leerkrachten is het erg belangrijk om te weten in welke omstandigheden de AN leven. Het kennen van de ondersteunende diensten zoals [BON](#) kan daarbij helpen.

Het onthaaltraject van AN, hun ouders en de school

Een goede samenwerking tussen ouders en school is essentieel voor het verhogen van de ontwikkelingskansen van alle leerlingen, dus ook van AN.

Via een casebespreking krijgen we beter zicht op hoe een goed onthaal van AN en hun ouders eruit kan zien. Wij worden uitgedaagd om hierover na te denken vanuit het [ontwikkelingsmodel](#) ouderbetrokkenheid. Elk aspect van de school heeft met ouderbetrokkenheid te maken: inschrijving en onthaal, onderwijsaanbod, communicatiebeleid, taalbeleid, huiswerkbeleid, financieel beleid, zorgbeleid,... Het uitwerken van een doordacht **ouderbeleid** vraagt om een integrale en gecoördineerde aanpak, waarin rekening gehouden wordt met al deze aspecten. Het is daarbij aangewezen om ouders niet te sterk in te delen in doelgroepen, maar om inclusief te werken met alle ouders, met aandacht voor hun eigenheid. Zo kan de school maximaal inspelen op de aanwezige diversiteit.

Een [gelijkwaardig partnerschap](#) tussen de ouders van AN en de school is het streefdoel. Niet vanzelfsprekend wanneer de ouders weinig vertrouwd zijn met het Nederlandstalig onderwijs en zich moeilijk in een gemeenschappelijke taal kunnen uitdrukken. Juist daarom is een **positieve en open attitude** de belangrijkste succesfactor.

Het is essentieel dat ouders en school **elkaar leren kennen**. Hoe beter thuis- en schoolomgeving op elkaar aansluiten, hoe groter het welbevinden van AN is en hoe vlotter het leerproces loopt.

De **samenwerking** tussen ouders en school kan zich afspelen op verschillende niveaus en verschillende vormen. Op niveau van de **individuele leerling** betreft de school de ouders bij het leerproces van het eigen kind (bijvoorbeeld door gesprekken over de vooruitgang van het kind). Op **klasniveau** kunnen de ouders betrokken worden bij het leren in de klas (bijvoorbeeld door participatie tijdens een openklasmoment). Samenwerking met ouders kan ook vorm krijgen op **schoolniveau**, wanneer rond de school gewerkt wordt als een instelling met een bepaalde visie, organisatie en afspraken (bijvoorbeeld via werkgroepen of de ouderraad). Elke vorm van samenwerking is een waardevol aspect van ouderbetrokkenheid. Over **'meeleven'** spreken we wanneer school, ouders en kinderen ervaringen en emoties delen. Samenwerking tussen ouders en school kan zich ook manifesteren als **'helpen'**. We denken dan aan onderwijsondersteunend gedrag (zowel thuis als op school) en het leveren van hand- en spandiensten. Is er sprake van een adviserende inbreng van zowel ouders als school, al dan niet structureel, dan bestaat de samenwerking uit **'meedenken'**. **'Meebeslissen'** tot slot betekent dat ouders mogen meebeslissen over hun kind en over aspecten van het klas- en schoolgebeuren, dankzij een structurele plaats binnen de schoolwerking.

Om de samenwerking te bevorderen werkt de school aan een **doelgerichte en constructieve communicatie** met de ouders. Zowel de school als de ouders moeten op regelmatige basis informatie uitwisselen met elkaar in het belang van het kind. Op regelmatige basis betekent dat er ook positief en toekomstgericht gecommuniceerd wordt en niet slechts wanneer er problemen zijn. Belangrijk is dat de school steeds rekening houdt met de **competenties en de voorkennis van de ouders** die dikwijls samenhangen met hun taalniveau, hun sociaal-economische situatie en hun culturele achtergrond.

Handig!

[Tips](#) om de informatie-kloof tussen de ouders van AN en de school te overbruggen.

[Tips](#) voor de samenwerking met ouders van AN.

[Tips](#) voor doelgerichte en constructieve communicatie met ouders van AN.

Binnen een doelgericht en doordacht ouderbeleid is het uitwerken van een [stappenplan](#) voor de eerste weken van AN op school een handig hulpmiddel.

Hoe gaan we pedagogisch-didactisch aan de slag met AN?

Wettelijk kader

Als je les geeft aan AN is één van de eerste vragen die je je waarschijnlijk moet stellen: ‘Wat moeten ze leren?’ In de omzendbrief [BaO/2006/03](#) vinden we hierover het volgende: *‘Onthaalonderwijs is onderwijs dat de taalvaardigheid Nederlands én de sociale integratie van de anderstalige nieuwkomer bevordert. De anderstalige nieuwkomer moet zich de **schoolse taalvaardigheid** eigen maken zodat hij in staat is om op een efficiënte manier te **functioneren in de klas, als lerend individu en als lid van de klas- en schoolgemeenschap.**’*

Scholen die voldoende anderstalige nieuwkomers hebben voor het organiseren van onthaalonderwijs zijn verplicht om een **individueel werkplan** op te stellen per leerling.

De regelgeving zegt hierover het volgende: *‘Het schoolbestuur organiseert voor elke anderstalige nieuwkomer een individueel werkplan. Uitgaande van de beginsituatie wordt een strategie uitgeschreven om de doelstellingen van het onthaalonderwijs zoals beschreven te realiseren. De evaluatie van de verschillende stappen wordt eveneens opgenomen in het individueel werkplan. Het werkplan geeft dus naast **leerelementen** ook **leerevoluties** weer, zowel binnen de aparte als binnen de geïntegreerde opvang van de anderstalige nieuwkomer. In functie van de beginsituatie en de leerevolutie van de anderstalige nieuwkomer wordt de onthaalstrategie beschreven en opgevolgd. Het schoolbestuur gaat de verbintenis aan de **leerkrachten** te laten deelnemen aan **nascholing gericht op onthaalonderwijs.***

Daarbij moeten de **twee actieterreinen** aan bod komen:

- Bevorderen van taalvaardigheidsonderwijs
- Bevorderen van sociale integratie’

Bij de opvang van AN moet in eerste instantie gewerkt worden aan de sociaal-emotionele ontwikkeling en taalvaardigheid. Om hier op een systematische manier mee aan de slag te gaan, werken we **ook bij AN** best op een **handelingsgerichte manier**. Het [proces van handelingsplanning](#) kent een cyclisch verloop in **vijf fasen**: het bepalen van de beginsituatie, de doelenfase, de voorbereidingsfase, de uitvoeringsfase en de evaluatiefase.

3

Doelen bepalen

Op basis van de beginsituatie wordt een weloverwogen keuze gemaakt over de na te streven doelen. Hierbij moeten we rekening houden met de **drie grote periodes** die AN doorlopen bij hun integratie op school. Deze periodes vloeien in elkaar over.

In de beginperiode moeten AN leren overleven als sociaal individu binnen de school. Ze moeten zich geleidelijk meer **veilig leren voelen** in hun nieuwe situatie en ze moeten aanvaard worden door de andere leerlingen. Door meteen te werken aan de socio-emotionele ontwikkeling wordt de **basis** gelegd **die ‘leren’ mogelijk maakt**. Dit geldt uiteraard voor alle leerlingen, maar An heeft hier nog veel meer nood aan.

In de tweede periode moeten AN de **schooltaal** leren. Concreet naar de klaspraktijk toe, betekent dit dat er eerst intensief aan de **socio-emotionele ontwikkeling én taal** gewerkt wordt **zonder** doelen/verwachtingen naar andere domeinen. Dit wil niet zeggen dat AN tijdens activiteiten in andere domeinen niet meedoet. Het is belangrijk om ook deze lessen mee te volgen naar sociale integratie toe en om het taalaanbod uit deze lessen mee te krijgen. Zo vormen praktijkvakken als muzische vorming en lichamelijke opvoeding een ideaal moment voor AN om taal te leren. **Taal** wordt er direct **aan de praktijk gekoppeld**. Zo kunnen AN de betekenis van de taal geleidelijk achterhalen. Bovendien kunnen deze vakken goed zijn voor het zelfbeeld van An wanneer ze kan laten zien dat ze in deze vakken even goed en soms misschien wel beter is dan andere kinderen. Van zodra je als leerkracht aanvoelt dat de **taal geen struikelblok meer** vormt, kunnen er **ook op andere domeinen doelen** bepaald worden en breekt de **laatste periode** aan. De AN kan zich dan meer concentreren op de **inhoud** van de schoolse vakken. Dit betekent echter niet dat de ‘gevoerde’ nieuwkomer niet verder moet ondersteund worden in de klas. Hou hierbij rekening met wat AN minimaal moet kunnen volgens de eindtermen.

Betekenisvolle taken

Binnen dit positief en veilig klasklimaat bieden we betekenisvolle taken aan. Bij AN is de belangrijkste uitdaging hierbij het (helpen) overbruggen van de kloof tussen de taalvaardigheid van de AN en de eisen van de taak.

Bij AN zal de kloof tussen de verwachtingen en de reeds verworven taalvaardigheid van AN te groot zijn. Om hen toch zoveel mogelijk aanknopingspunten te geven om de taal te leren, is het belangrijk de **taaleisen in de taak zoveel mogelijk te structureren** door rekening te houden met een aantal grote 'lijnen'. Binnen dit [schema](#) worden deze lijnen weergegeven. Als leerkracht met AN in de reguliere klas, stel je je vooraf met behulp van dit schema altijd volgende vragen:

- Waar situeren zich de taaleisen van de activiteit?
- Waar situeert de anderstalige nieuwkomer zich?
- Is de kloof voor de AN overbrugbaar? En hoe?
- Zo niet, hoe kan ik dan de talige doelstellingen aanpassen?

Het is belangrijk dat een 'beginnende' anderstalige vooral geconfronteerd wordt met mondeling taalaanbod dat hij kan begrijpen omdat er veel concrete, visuele en talige context voorhanden is en omdat het over bekende onderwerpen gaat in het 'hier-en-nu' van de school- en klassituatie. Met dit kader kan je als leerkracht klasactiviteiten zodanig aanpassen dat AN mee kan werken met de activiteiten in de reguliere klas maar met voor haar aangepaste doelen. Je begint hieraan door de klasactiviteit (zoals bedoeld voor de reguliere leerlingen) door te nemen en aan te duiden op welk niveau de taaleisen binnen de taak zich situeren. Vervolgens kan je per 'lijn' nagaan hoe je de taaleisen voor AN kan aanpassen zodat deze voor haar haalbaarder worden. Deze aanpassingen gelden enkel voor AN. De andere leerlingen volgen de les zonder aanpassingen. Ter illustratie is in [bijlage](#) een lesvoorbereiding opgenomen waarbij een klasactiviteit voor AN is aangepast.

Evaluëren

4

Het is belangrijk om de vorderingen van AN **regelmatig** te evalueren. Op vaste momenten doorheen het jaar evalueren we hoever we staan in het bereiken van de vooropgestelde doelen. Zo kunnen we de doelen, acties en vorm van opvang, indien nodig, bijstellen en kunnen we de ouders informeren en bij het leerproces betrekken. We gebruiken hiervoor de observatie-instrumenten waarmee we de beginsituatie van AN in kaart brachten. Bij voorkeur vindt er ook een reflectie plaats met AN zelf.

Zowel de school als de **ouders** moeten op regelmatige basis informatie uitwisselen met elkaar in het belang van het kind. Op regelmatige basis betekent dat er ook **positief en toekomstgericht** gecommuniceerd wordt en **niet slechts wanneer er problemen** zijn. Belangrijk is dat de school steeds rekening houdt met de **competenties en de voorkennis van de ouders** die dikwijls samenhangen met hun taalniveau, hun sociaal-economische situatie en hun culturele achtergrond.

Voor meer info over de concretisering van dit alles verwijzen Goele en Sofie naar het [Groeiboek](#) met [bijlagen](#).

Op [de website van het Centrum voor Taal en Onderwijs](#) vind je goede tips over materiaal voor anderstalige nieuwkomers in de onthaalklas.